

Elfenboom

Natuur
- Ontwikkeling - Inventarisatie
- Beheer - Advies

Quick scan cultuurhistorie en landschappelijke waarden Heeswijkse Akkers Gemeente Bernheze

Inventarisatie en advies

Colofon

Opdrachtgever:

Gemeente Bernheze

Projectnaam:

Heeswijkse Akkers

Rapport titel:

Quick scan cultuurhistorie en landschappelijke waarden
Heeswijkse Akkers Gemeente Bernheze - Inventarisatie en
advies

Opdrachtnemer:

Elfenboom
Pastoor van Teteringstraat 7
5351 EN Berghem
info@elfenboom.nl
www.elfenboom.nl

Tekst en foto's:

Robert Ceelen

Foto p3 en 10 (links onder)

Valentijn te Plate

Kaartmateriaal:

Gemeente Bernheze

Opmaak:

Peter Ceelen

Datum: Berghem, december 2016

Impressie van het landschap van vroeger

Inhoudsopgave

1. Inleiding	6
2. Inventarisatie/ resultaten veldbezoek	7
3. Aanbevelingen	10
Bijlage	11
Soortenlijst	
Geraadpleegde bronnen	

Samenvatting

In opdracht van Gemeente Bernheze is een quick scan van cultuurhistorie en landschappelijke waarden uitgevoerd in het projectgebied Heeswijkse Akkers.

De studie bestaat uit een veldbezoek en een beknopte bureaustudie. Tijdens het terreinbezoek is gebleken dat er geen elementen meer aanwezig zijn die nog wel op kaarten van 1850 voorkomen. Delen van heggen zijn wel bij particulieren in de buurt aangetroffen en zijn vermoedelijk meer dan honderd jaar oud. Het feit dat bepaalde landschapselementen (heggen) voorkomen op oude kaarten, zegt ook iets over het grondgebruik in het verleden. Om enigszins recht te doen aan de streekidentiteit hebben wij een kort advies gegeven over mogelijke inrichting en beheer van het geplande groen in de nog te realiseren nieuwe woonwijk.

Vogelnest in meidoornstruik

1. Inleiding

In opdracht van Gemeente Bernheze is een quick scan uitgevoerd in het projectgebied de Heeswijkse Akkers. In deze quick scan worden de resultaten van het veldbezoek en de bureaustudie weergegeven. Daarnaast wordt kort ingegaan op mogelijke invulling van de geplande groenstroken en zijn aanbevelingen geformuleerd voor toekomstig beheer wat naar ons idee bij kan dragen aan beleving en woongenot van de toekomstige woonwijk.

Het projectgebied is aangegeven in kaart 1

Voor deze opdracht is o.a. gekeken naar de schets van het inrichtingsplan en naar historische kaarten. Daarnaast hebben we een veldbezoek aan de betreffende locatie gebracht.

In hoofdstuk 2 worden de resultaten van het veldbezoek en de bureaustudie weergegeven.

Hoofdstuk 3 worden aanbevelingen gedaan voor het inrichten en beheer van geplande groenstroken.

De gemeente Bernheze is rijk aan cultuurhistorisch waardevol landschap. En met name Heeswijk en Dinter zijn plaatsen binnen de gemeente waar oude landschapselementen ook nog binnen de dorpskernen zichtbaar zijn. Toch zijn veel landschapselementen ook hier net voor en na WO II 'opgeruimd'.

Ook in het relatief kleine projectgebied Heeswijkse Akkers zijn de historisch landschapselementen verdwenen en het huidige grondgebruik een 'maisakker'.

Maisakker

2. Inventarisatie / resultaten veldbezoek

De resultaten van de bureaustudie en het veldbezoek worden in dit hoofdstuk kort beschreven en met oude kaarten geïllustreerd.

Op kaarten van rond 1850 zijn namelijk nog landschapselementen aanwezig.

In die tijd werden in grote delen van Zuid Nederland, en vooral in Brabant heggen gebruikt als erf en veldafscheiding.

Luchtfoto anno nu

Historische kaart 1850

Historische kaart 1900

Tijdens ons veldbezoek aan het projectgebied troffen we echter geen oude landschapselementen meer aan. Ook in de ruigtestrook die naast de maisakker gelegen is werd geen historisch groen aangetroffen. In een gesprek met de 'buurman' werd echter het 'heggenverhaal' bevestigd. In zijn tuin was een deel van een meer dan 100 jaar oude meidoornheg bewaard gebleven.

Bij een nadere beschouwing wordt het beeld van heggen rondom akkers en boomgaarden bevestigd. Het landgebruik was toen uiteraard kleinschaliger en soortenrijker dan nu.

Dit gebruiksverleden is bij veel inwoners nog wel bekend en ook al is het nu niet meer zichtbaar men vertelt nog wel graag het verhaal over de cultuurhistorie van de streek.

Meidoornheg, vermoedelijk meer dan 100 jaar oud.

Detail meidoornheg

3. Aanbevelingen

Er is een verkavelingsschets gemaakt ter voorbereiding op de geplande woningbouw.

In dit hoofdstuk willen wij een suggestie geven voor de inrichting van de geplande groenstroken die enigszins recht doen aan de historie van deze plek en de streekidentiteit.

1. Algemeen

Er is geen historisch groen meer aanwezig in het plangebied, maar ons leek het wellicht een idee om met het ontwerp van de groenstroken rekening te houden met hetgeen hier vroeger gangbaar was en dit in te passen in het groenbeheer anno nu. Waarbij de wijk de sfeer van vroeger kan proeven, zowel letterlijk als figuurlijk.

Boomgaard omzoomd door meidoornheg

2. Groenstrook vanaf de Dokter Boutkanstraat

Vanaf de Dokter Boutkanstraat is een toegangsweg gepland met aan de linkerzijde een groenstrook (1). Deze zou ingericht kunnen worden als boomgaard (met oude fruitrassen) omzoomd door een meidoornheg. De heg dient jaarlijks geknipt te worden middels het 'snoei-op-groei' principe, waardoor een dichte heg ontstaan die geschikt is als schuil en broed gelegenheid voor allerlei vogels. Het gras onder de fruitbomen (ingezaaid als bloemrijk mengsel) slecht 2x per jaar maaien en afvoeren. En de oude fruitrassen uiteraard op de voor deze soorten gangbare manier snoeien. Het fruit kan door de buurtbewoners worden geoogst. Uiteraard moeten er over de wijze waarop dit gebeurt, de frequentie en manier van onderhoud heldere afspraken worden gemaakt. Aan de rechterzijde van deze toegangsweg kunnen knotwilgen worden gepland. Het beheer van knotbomen als laanbomen is niet alleen als verwijzing naar cultuurhistorisch aan te bevelen maar ook vanuit beheerstechnisch oogpunt, bomen worden namelijk frequent gesnoeid waardoor er geen overlast ontstaat en bij gefaseerd onderhoud blijft het landschappelijke beeld intact.

Voorbeeld van knotbomen als laanboom in Knokke (België)

De groenstrook die in het midden van het projectgebied ligt (2), bij voorkeur omzomen met een meidoornheg, met hier en daar een knotwilg of knotpopulier in het midden van de heg (minimale afstand 10 meter). De groenstrook wel toegankelijk maken met enkele doorgangen en in het midden een (rustiek) bankje/zitje plaatsen. Erom heen bestrating met oude straatstenen waardoor het geheel een uitstraling krijgt van een 'Dick Tromplein'. Het resterende oppervlak kan worden ingezaaid en beheerd worden als gazon.

Locatie toekomstige groenstroken 1 en 2

3. Gebruik autochtoon plantgoed

Het gebruik van autochtoon plantgoed bij de eventuele aanleg van landschapselementen zoals heggen is van belang om enerzijds de biodiversiteit en anderzijds de waarde van het gebied als genenbron te versterken, daarnaast blijkt dat meidoorn van autochtone herkomst minder gevoelig is voor bacterievuur en vroeger dan ook overal rondom boomgaarden als heg werd aangeplant. En ook de oude fruitrassen die vroeger in dit deel van Brabant gangbaar waren zijn nu weer volop verkrijgbaar.

Geraadpleegde bronnen

- Inheemse bomen en struiken in Nederland en Vlaanderen Bert Maes (2006)
- History of the countryside Oliver Rackham (1986)
- Leestekens van het landschap Landschapsbeheer Nederland (2005)
- Historische Kaarten
- Europe's field Boundaries Georg Muller (2013)
- Grote Historische Atlas Noord Brabant Nieuwland (2005)
- Bomen en struiken van hier Henny Ketelaar (2014)

Elfenboom

Natuur
- Ontwikkeling - Inventarisatie
- Beheer - Advies

